

Repertoriul jurisprudenței

CONCLUZIILE AVOCATULUI GENERAL
JULIANE KOKOTT
prezentate la 3 iulie 2014¹

Cauza C-302/13

**flyLAL-Lithuanian Airlines AS, în lichidare,
împotriva
Starptautiskā lidosta Rīga VAS
și
Air Baltic Corporation AS**

[cerere de decizie preliminară formulată de Augstākās tiesas Senāts (Letonia)]

„Regulamentul (CE) nr. 44/2001 — Domeniul de aplicare — Noțiunea «materie civilă și comercială» —
Despăgubiri solicitate în temeiul dreptului european al concurenței — Recunoașterea măsurilor
provizorii și de conservare — Ordine publică”

I – Introducere

1. Prezenta cauză oferă Curții de Justiție prilejul de a defini, în contextul Regulamentului (CE) nr. 44/2001 al Consiliului din 22 decembrie 2000 privind competența judiciară, recunoașterea și executarea hotărârilor în materie civilă și comercială², două noțiuni juridice fundamentale, și anume noțiunea „materie civilă și comercială” și noțiunea „ordine publică”.

2. În acest context, se ridică, pe de o parte, problema dacă noțiunea „materie civilă și comercială” cuprinde și invocarea în fața instanței judecătorești a drepturilor izvorâte din încălcări ale normelor de concurență săvârșite de întreprinderi în care statul este acționar majoritar. Pe de altă parte, este necesar să se clarifice dacă, și în caz afirmativ, care sunt condițiile în care executarea măsurilor de conservare poate fi refuzată pentru considerente de ordine publică.

II – Cadrul juridic

A – Dreptul Uniunii

3. Dreptul primar aplicabil în prezenta cauză este reprezentat, în esență, de articolele 81 CE și 82 CE (devenite articolul 101 TFUE și 102 TFUE)³, iar dreptul derivat este reprezentat de articolele 1, 22, 34 și 35 din Regulamentul (CE) nr. 44/2001.

1 — Limba originală: germana.

2 — JO 2001, L 12, p. 1, Ediție specială, 19/vol. 3, p. 74, în versiunea aplicabilă în speță, astfel cum a fost modificat prin Regulamentul (CE) nr. 1103/2008 al Parlamentului European și al Consiliului din 22 octombrie 2008 (JO L 304, p. 80).

3 — Practicile despre care se susține în speță că încalcă dreptul concurenței sunt anterioare intrării în vigoare a Tratatului de la Lisabona. Prin urmare, pentru soluționarea cererii de decizie preliminară sunt relevante numai articolele 81 CE și 82 CE. Totuși, considerațiile care urmează sunt valabile ca atare și în privința articolelor 101 TFUE și 102 TFUE, care au, în esență, același conținut.

4. La articolul 1 alineatul (1) din regulamentul menționat, este stabilit domeniul de aplicare material:

„Prezentul regulament se aplică în materie civilă și comercială, indiferent de natura instanței. El nu se aplică, în special, în materie fiscală, vamală sau administrativă.”

5. În secțiunea 6 a capitolului II din Regulamentul (CE) nr. 44/2001 sunt prevăzute anumite competențe exclusive. Articolul 22 are următorul conținut:

„Următoarele instanțe au competență judiciară exclusivă, indiferent de domiciliu:

[...]

2. în ceea ce privește valabilitatea constituirii, nulitatea sau dizolvarea societăților sau a persoanelor juridice care au sediul pe teritoriul unui stat membru ori valabilitatea deciziilor organelor acestora, instanțele din statul respectiv. [...]

6. Articolul 34 din Regulamentul (CE) nr. 44/2001 are ca obiect recunoașterea hotărârilor pronunțate de instanțele din alte state membre. Acest articol prevede, printre altele:

„O hotărâre nu este recunoscută:

1. dacă recunoașterea este vădit contrară ordinii publice a statului membru solicitat;

[...]”

7. De asemenea, articolul 35 alineatul (1) din Regulamentul (CE) nr. 44/2001, relevant în privința recunoașterii, prevede următoarele:

„De asemenea, o hotărâre nu este recunoscută dacă sunt nesocotite dispozițiile din secțiunile 3, 4 și 6 din capitolul II [...]”

B – Dreptul leton

8. În speță, sunt relevante în special Likums „Par aviāciju” (Legea aviației) și dispozițiile de punere în aplicare a acestei legi.

9. Conform Legii letone a aviației, operatorii de aeronave au obligația de a plăti taxe, printre altele, pentru utilizarea aeroporturilor.

10. Diferite decrete naționale prevedeau, la data litigiului, că operatorii de transport care efectuează zboruri având ca destinație sau ca punct de plecare aeroportul din Riga pot face parte din categoria celor care beneficiază de reduceri. Cuantumul acestor reduceri depinde de numărul de pasageri transportați din Riga de respectivul operator pe parcursul unui an.

III – Situația de fapt din procedura principală și întrebările preliminare

11. AS flyLAL-Lithuanian Airlines (denumită în continuare „flyLAL”) este o societate lituaniană de transport aerian împotriva căreia a fost deschisă, între timp, o procedură de insolvență, care a considerat că i se aplică un tratament mai puțin favorabil pe piața serviciilor de transport aerian în raport cu tratamentul de care beneficiază societatea letonă concurentă, AS Air Baltic Corporation (denumită în continuare „Air Baltic”). FlyLAL a susținut, mai precis, că a suferit prejudicii economice în Letonia și în Lituania din cauza unei situații concurențiale nelegale.

12. Prin urmare, în anul 2008, flyLAL a formulat o acțiune împotriva Air Baltic și a VAS Starptautiskā lidosta Rīga (denumită în continuare „Lidosta Rīga”), o societate cu capital de stat care administrează aeroportul din Riga. Acțiunea formulată la Vilniaus Apygardos Teismas (Tribunalul Regional din Vilnius) a avut, printre altele, ca obiect plata de despăgubiri în cuantum de 199 830 000 LTL⁴. Reclamanta și-a întemeiat acțiunea pe încălcarea dreptului european al concurenței. În esență, aceasta a arătat că, în contextul politicii letone privind reducerile acordate la plata taxelor aeroportuare, societatea Air Baltic a abuzat de poziția dominantă pe care o deținea pe piață. Datorită reducerilor acordate în Letonia, Air Baltic a avut posibilitatea de a efectua transporturi pe aeroportul din Vilnius (Republica Lituania) la prețuri de dumping. Totodată, acordarea planificată de reduceri ale taxelor de aeroport trebuie considerată o înțelegere ilicită încheiată între părâte.

13. Înainte de a pronunța hotărârea pe fond, Lietuvos Apeliacinis Teismas (Curtea de Apel din Lituania) a dispus, prin hotărârea din 31 decembrie 2008, măsura provizorie a sechestrării bunurilor deținute de Air Baltic și de Lidosta Rīga până la concurența sumei pretinse (denumită în continuare „măsurile provizorii și de conservare”).

14. Drept urmare, flyLAL a solicitat Rīgas pilsētas priekšpilsētas tiesa (Curtea Districtuală Vidzeme a orașului Riga) recunoașterea hotărârii din 31 decembrie 2008 și punerea acesteia în executare în Letonia. Cererea a fost admisă în primă instanță prin hotărârea pronunțată la 19 ianuarie 2012, prin care s-a recunoscut astfel hotărârea din 31 decembrie 2008 și caracterul executoriu al acesteia pe teritoriul Republicii Letonia.

15. În prezent, instanța de trimitere, Augstākās tiesas Senāts (Curtea Supremă a Republicii Letonia), este chemată să soluționeze recursul formulat de Air Baltic și de Lidosta Rīga cu privire la recunoașterea și la executarea în Letonia a hotărârii din 31 decembrie 2008.

16. În primul rând, instanța de trimitere dorește să știe dacă acțiunea în despăgubire din Lituania – mai precis, hotărârea din 31 decembrie 2008 – este o cauză în materie civilă și comercială în sensul articolului 1 din Regulamentul (CE) nr. 44/2001. În cazul unui răspuns afirmativ, trebuie să se clarifice în al doilea rând dacă nu ar fi trebuit recunoscută deja o competență exclusivă a instanțelor letone de judecare a acțiunii în despăgubire, conform articolului 22 din Regulamentul (CE) nr. 44/2001. Dacă aceasta este situația în speță, se ridică problema, în al treilea rând, dacă Augstākās tiesas Senāts ar fi trebuit să respingă, în temeiul articolului 35 alineatul (1) din Regulamentul (CE) nr. 44/2001, cererea de recunoaștere a hotărârii din 31 decembrie 2008 pentru motivul încălcării articolului 22 din regulament. În final, a patra problemă ridicată de Augstākās tiesas Senāts privește aspectul dacă recunoașterea hotărârii în discuție este conformă cu ordinea publică din Republica Letonia în sensul articolului 34 punctul 1 din Regulamentul (CE) nr. 44/2001. Pe de o parte, hotărârea din 31 decembrie 2008 nu cuprinde decât considerente succinte cu privire la calcularea sumei solicitate, care nu este deloc neglijabilă. Pe de altă parte, având în vedere că, între timp, patrimoniul reclamantei lituaniene face obiectul unei proceduri de insolvență, în cazul în care acțiunea ar fi fost respinsă la un moment ulterior, părâtele nu ar avea nicio posibilitate reală de a obține despăgubiri pentru prejudiciile suferite ca urmare a luării măsurilor provizorii și de conservare. Din această cauză, Republica Letonia, care deține 100 % și, respectiv, 52,6 % din acțiunile societăților-pârâte, ar putea suferi un prejudiciu considerabil, care ar aduce atingere intereselor economice ale statului și ar pune în pericol securitatea acestuia.

4 — Echivalentul a aproximativ 58 000 000 de euro.

17. În aceste condiții, Augstākās tiesas Senāts a hotărât să suspende judecarea cauzei și să adreseze Curții următoarele întrebări preliminare:

- „1) O cauză în care reclamantul solicită acordarea de despăgubiri pentru prejudiciile suferite și pentru recunoașterea nelegalității comportamentului părâtelor, în legătură cu un acord nelegal și cu un abuz de poziție dominantă, întemeiat pe aplicarea unor acte normative cu aplicabilitate generală ale altui stat membru, trebuie considerată cauză civilă sau comercială, având în vedere atât faptul că acordul nelegal era nul la momentul încheierii lui, cât și faptul că adoptarea unor acte normative reprezintă o activitate exercitată de stat în domeniul dreptului public (*acta iure imperii*), căruia i se aplică normele de drept internațional public referitoare la imunitatea de jurisdicție a unui stat în raport cu instanțele altor state?
- 2) În cazul unui răspuns afirmativ la prima întrebare (cauza este civilă sau comercială în sensul Regulamentului [nr. 44/2001]), trebuie să se considere că acțiunea în despăgubire reprezintă o procedură care are ca obiect valabilitatea deciziilor organelor unei societăți în sensul articolului 22 punctul 2 din regulamentul menționat, ceea ce permite să nu se recunoască o hotărâre, în conformitate cu articolul 35 alineatul (1) din acest regulament?
- 3) În cazul în care obiectul acțiunii în despăgubire intră în domeniul de aplicare al articolului 22 punctul 2 din regulament (Competența exclusivă), instanța statului în care se solicită recunoașterea hotărârii are obligația să verifice dacă sunt îndeplinite condițiile prevăzute la articolul 35 alineatul (1) din regulament în ipoteza recunoașterii unei hotărâri privind adoptarea unor măsuri de conservare?
- 4) Clauza de ordine publică prevăzută la articolul 34 punctul 1 din regulament poate fi interpretată în sensul că recunoașterea unei hotărâri privind adoptarea unor măsuri de conservare este contrară ordinii publice a unui stat membru în cazul în care, în primul rând, temeiul principal al adoptării măsurilor de conservare este cuantumul considerabil al sumei indicate în acțiune, care nu a făcut obiectul unui calcul motivat și argumentat și, în al doilea rând, că, dacă această hotărâre este recunoscută și executată, aceasta ar putea cauza părâtelor un prejudiciu pe care reclamanta, societate aflată în lichidare, nu l-ar putea repara în cazul respingerii acțiunii în despăgubire, ceea ce ar determina în definitiv o afectare a intereselor economice ale statului în care se solicită recunoașterea, punând astfel în pericol siguranța acestuia, având în vedere că Republica Letonia deține 100 % din acțiunile Lidosta Rīga și 52,6 % din acțiunile Air Baltic?”

IV – Apreciere juridică

A – Cu privire la prima întrebare preliminară

18. Prin intermediul primei întrebări preliminare, Augstākās tiesas Senāts dorește, în esență, să se stabilească dacă acțiunea în despăgubire promovată în Lituania și, mai precis, hotărârea din 31 decembrie 2008 se încadrează în noțiunea de materie civilă și comercială în sensul articolului 1 alineatul (1) din Regulamentul (CE) nr. 44/2001.

19. Pentru a răspunde la această întrebare, trebuie să se clarifice, mai întâi, înțelesul noțiunii „materie civilă și comercială” în sensul Regulamentului nr. 44/2001. În acest context, este necesar să se examineze jurisprudența Curții referitoare la criteriile de interpretare (punctul 1 de mai jos), iar apoi să aplice criteriile astfel identificate la situația de fapt din acțiunea principală (punctul 2 de mai jos).

1. Criteriile stabilite pe cale jurisprudențială

20. Potrivit jurisprudenței constante a Curții⁵, noțiunea „materie civilă și comercială” trebuie interpretată în mod autonom la nivelul Uniunii prin referire, pe de o parte, la obiectivele și la sistemul Regulamentului (CE) nr. 44/2001 și, pe de altă parte, la principiile generale care rezultă din ansamblul sistemelor juridice naționale⁶.

21. În măsura în care, în relațiile dintre statele membre, Regulamentul (CE) nr. 44/2001 înlocuiește⁷ Convenția de la Bruxelles (denumită în continuare „convenția”)⁸, interpretarea acesteia de către Curte este în continuare valabilă și în privința dispozițiilor corespunzătoare ale Regulamentului (CE) nr. 44/2001⁹. Acesta este cazul articolului 1 alineatul (1) din Regulamentul (CE) nr. 44/2001, care ocupă același loc și îndeplinește aceeași funcție ca articolul 1 alineatul (1) din convenție¹⁰.

22. Potrivit jurisprudenței constante privind dispozițiile menționate mai sus, hotărârile judecătorești pot fi excluse din domeniul de aplicare al Regulamentului (CE) nr. 44/2001 prin raportare la *elementele care caracterizează natura raporturilor juridice dintre părți sau la obiectul litigiului*¹¹.

23. Pentru a constata dacă este vorba despre o cauză civilă sau comercială, trebuie analizate, mai întâi, elementele care caracterizează raporturile juridice dintre părțile din procedura principală [punctul 2 litera a) de mai jos], iar apoi – în vederea stabilirii obiectului procedurii principale [punctul 2 litera b) de mai jos] – situația de fapt pe care se întemeiază dreptul invocat. În final, este necesar să se examineze temeiul acțiunii și modalitățile de exercitare a acesteia¹².

2. Aplicarea criteriilor rezultate din jurisprudență situației de fapt din procedura principală

24. Mai întâi, trebuie să analizăm raporturile juridice dintre reclamantă și pârâtele din procedura principală, în contextul cărora s-a produs pretinsa încălcare a dreptului european al concurenței, pe care reclamanta își întemeiază cererea de despăgubire.

a) Natura raporturilor juridice existente între părți

25. Astfel cum rezultă din decizia de trimitere, părțile din procedura principală sunt Lidosta Riga și Air Baltic, societăți ale căror acțiuni sunt deținute de Republica Letonia în proporție de 100 % și, respectiv, de 52,6 %.

5 — A se vedea în acest sens analiza cuprinsă în Concluziile avocatului general Trstenjak prezentate în cauza Sapir și alții (C-645/11, EU:C:2012:757, punctele 47-69).

6 — A se vedea printre altele Hotărârile LTU/Eurocontrol (29/76, EU:C:1976:137, punctul 3), Rüffer (814/79, EU:C:1980:291, punctul 7), Sonntag (C-172/91, EU:C:1993:144, punctul 18), Baten (C-271/00, EU:C:2002:656, punctul 28), Préservatrice Foncière TIARD (C-266/01, EU:C:2003:282, punctul 20), Blijdenstein (C-433/01, EU:C:2004:21, punctul 24), Lechouritou și alții (C-292/05, EU:C:2007:102, punctul 29) și Apostolides (C-420/07, EU:C:2009:271, punctul 41).

7 — A se vedea articolul 68 alineatul (1) din Regulamentul (CE) nr. 44/2001.

8 — Convenția din 27 septembrie 1968 privind competența judiciară și executarea hotărârilor judecătorești în materie civilă și comercială (JO 1972, L 299, p. 32).

9 — Hotărârile Draka NK Cables și alții (C-167/08, EU:C:2009:263, punctul 20), SCT Industri (C-111/08, EU:C:2009:419, punctul 22), German Graphics Graphische Maschinen (C-292/08, EU:C:2009:544, punctul 27), Realchemie Nederland (C-406/09, EU:C:2011:668, punctul 38), Sapir și alții (C-645/11, EU:C:2013:228, punctul 31) și Sunico și alții (C-49/12, EU:C:2013:545, punctul 32).

10 — În acest sens, în ceea ce privește articolul 1 alineatul (2) litera (b), a se vedea Hotărârea SCT Industri (C-111/08, EU:C:2009:419, punctul 23).

11 — A se vedea printre altele Hotărârile LTU/Eurocontrol (29/76, EU:C:1976:137, punctul 4), Baten (C-271/00, EU:C:2002:656, punctul 29), Préservatrice Foncière TIARD (C-266/01, EU:C:2003:282, punctul 21), Lechouritou și alții (C-292/05, EU:C:2007:102, punctul 30), Apostolides (C-420/07, EU:C:2009:271, punctul 42), Realchemie Nederland (C-406/09, EU:C:2011:668, punctul 39), Sapir și alții (C-645/11, EU:C:2013:228, punctul 32), Sunico și alții (C-49/12, EU:C:2013:545, punctul 33) și Schneider (C-386/12, EU:C:2013:633, punctul 18).

12 — Hotărârile Baten (C-271/00, EU:C:2002:656, punctul 31), Préservatrice Foncière TIARD (C-266/01, EU:C:2003:282, punctul 23), Frahuil (C-265/02, EU:C:2004:77, punctul 20), Sapir și alții (C-645/11, EU:C:2013:228, punctul 34) și Sunico și alții (C-49/12, EU:C:2013:545, punctul 35).

26. Acest fapt nu este de natură să excludă *per se* aplicarea Regulamentului (CE) nr. 44/2001. Este mai degrabă relevant să se stabilească dacă raportul juridic în discuție are sau nu are legătură cu exercitarea puterii publice¹³. În cazul unui răspuns *negativ*, situația de fapt poate intra în domeniul de aplicare al Regulamentului (CE) nr. 44/2001.

27. Această problemă trebuie analizată în continuare în conformitate cu raporturile juridice existente între diferitele părți din procedura principală.

i) Raporturile juridice dintre flyLAL și Air Baltic

28. În ceea ce privește raportul juridic dintre flyLAL și Air Baltic, problema privind raporturile juridice nu necesită o examinare în detaliu.

29. Cele două societăți concurente au calitatea de ofertant pe piața serviciilor de transport aerian și de beneficiar pe piața serviciilor aeroportuare. Niciuna dintre părți nu exercită față de cealaltă atribuții ale puterii publice care sunt incompatibile cu statutul de persoană privată¹⁴.

ii) Raporturile juridice dintre flyLAL și Lidosta Rīga

30. Nici raportul juridic dintre flyLAL și Lidosta Rīga nu implică exercitarea puterii publice.

31. Elementul central al acestui raport juridic îl formează utilizarea aeroportului din Riga de către flyLAL în schimbul plății taxelor de aeroport. Această utilizare constă în principal în activități de handling al aeronavelor, al pasagerilor și al încărcăturii. În raport cu utilizatorii aeroportului, prin deschiderea pieței de servicii aeroportuare pe aeroportul din Riga, Republica Letonia acționează, prin intermediul filialei sale deținute în proporție de 100 %, în calitate de subiect de drept privat¹⁵. Aceste servicii ar putea fi prestate în același mod de orice alt operator economic, de exemplu, de operatorul unui aeroport privat¹⁶.

32. Această concluzie rămâne valabilă și în raport cu faptul că Lidosta Rīga este supusă prevederilor legale general aplicabile ale Republicii Letonia în ceea ce privește forma taxelor și în special acordarea sau neacordarea de reduceri. Această obligație privește astfel raportul dintre Republica Letonia, în calitate de acționar, și Lidosta Rīga, în calitate de filială ale cărei acțiuni sunt deținute în proporție de 100 % de Letonia, și nu are niciun efect asupra raportului dintre Lidosta Rīga și flyLAL în calitate de utilizatoare a serviciilor aeroportuare.

33. La fel de puțin relevant este și aspectul dacă Lidosta Rīga are libertatea de a utiliza taxele încasate după cum apreciază sau dacă este ținută să respecte în această privință prevederile legale. Acest aspect nu influențează natura raporturilor sale juridice cu utilizatorii de aeroporturi precum flyLAL, ci raporturile juridice distincte dintre Lidosta Rīga și acționarul său, Republica Letonia.

13 — Hotărârile LTU/Eurocontrol (29/76, EU:C:1976:137, punctul 4), Rüffer (814/79, EU:C:1980:291, punctul 8), Baten (C-271/00, EU:C:2002:656, punctul 30), Préservatrice Foncière TIARD (C-266/01, EU:C:2003:282, punctul 22), Lechouritou și alții (C-292/05, EU:C:2007:102, punctul 31), Apostolides (C-420/07, EU:C:2009:271, punctul 43), Mahamdia (C-154/11, EU:C:2012:491, punctul 56), Sapir și alții (C-645/11, EU:C:2013:228, punctul 33) și Sunico și alții (C-49/12, EU:C:2013:545, punctul 34).

14 — Cu privire la acest criteriu, a se vedea Hotărârile LTU/Eurocontrol (29/76, EU:C:1976:137, punctul 4), Sonntag (C-172/91, EU:C:1993:144, punctul 22), Préservatrice Foncière TIARD (C-266/01, EU:C:2003:282, punctul 30), Lechouritou (C-292/05, EU:C:2007:102, punctul 34) și Apostolides (C-420/07, EU:C:2009:271, punctul 44).

15 — Trebuie să se diferențieze între rolul statului în calitate de acționar al unei societăți, pe de o parte, și rolul acestuia ca titular al puterii publice, pe de altă parte; în acest sens, a se vedea Hotărârea Comisia/EDF (C-124/10 P, EU:C:2012:318, punctul 80).

16 — În plus, și Directiva 96/67/CE a Consiliului din 15 octombrie 1996 privind accesul la piața serviciilor de handling la sol în aeroporturile Comunității (JO L 272, p. 36, Ediție specială, 07/vol. 4, p. 98), în special articolul 2 literele (d) și (g) din aceasta, confirmă că, în cazul acestor servicii, nu este vorba despre exercitarea unei activități de putere publică, ci despre servicii prestate în raporturi de egalitate juridică.

34. Astfel, prezenta situație de fapt diferă de cea din Hotărârea LTU¹⁷. Acea hotărâre privea problema remunerațiilor datorate pentru serviciile prestate în legătură cu transportul aerian, dar, mai concret, nu era vorba despre remunerații pentru utilizarea *economică* a aeroportului. În speță, se vizau în schimb tarifele de rută percepute pentru utilizarea *serviciilor de securitate aeriană* de o organizație internațională de monitorizare a traficului aerian, așadar, pentru interese de drept public precum controlul și supravegherea spațiului aerian¹⁸.

35. Cu privire doar la astfel de tarife de rută, Curtea a constatat în Hotărârea LTU existența unei „legături cu exercitarea autorității publice”¹⁹. Astfel, în Hotărârea LTU, spre deosebire de situația din speță, au existat elemente caracteristice unui raport de subordonare care susțineau teza exercitării autorității publice.

36. Diferențierea, efectuată în cauză în vederea definirii noțiunii „materie civilă și comercială”, între prestarea de servicii de securitate aeriană legate de exercitarea autorității publice, pe de o parte, și deschiderea unei piețe pentru serviciile aeroportuare, pe de altă parte, este în concordanță cu considerații similare ale Curții în materia dreptului concurenței.

37. În acest context, Curtea a trebuit să se pronunțe deja în câteva decizii cu privire la clasificarea activităților unui organ de administrare a unui aeroport. Concluzia la care a ajuns Curtea a fost că oferta de „servicii aeroportuare în schimbul unei remunerații provenind [...] din taxele aeroportuare” reprezintă o activitate economică, astfel încât trebuie analizată, în principiu, în raport cu dispozițiile dreptului european al concurenței²⁰. În acest sens, nu ar trebui să prezinte relevanță dacă respectiva entitate este de drept privat sau de drept public și nici rentabilitatea activității²¹.

38. Între delimitarea – relevantă din perspectiva articolului 1 alineatul (1) din Regulamentul (CE) nr. 44/2001 – între raporturi juridice *de drept privat* și raporturi caracterizate de exercitarea *puterii publice*, pe de o parte, și delimitarea între activitatea *economică* și *cea prin care se exercită puterea publică* în cadrul dreptului concurenței, pe de altă parte, există nu doar o asemănare terminologică, ci și o interacțiune care justifică recurgerea la criteriile de evaluare concordante. Aparent, Curtea urmează de asemenea această abordare, întrucât, în cuprinsul Hotărârii SAT Fluggesellschaft, care privea dreptul concurenței, aceasta a făcut trimitere la Hotărârea LTU²². Se poate deduce de aici că aplicabilitatea Regulamentului (CE) nr. 44/2001 se apreciază în funcție de aceleași criterii stabilite de Curte pentru evaluarea caracterului activității economice în materia dreptului concurenței. Altfel, în cazul în care calificarea drept materie civilă și comercială ar fi negată unei activități *ab origine* economice, ar rezulta contradicții în apreciere dificil de explicat.

39. Prin urmare, raportul juridic dintre Lidosta Rīga și reclamanta din procedura principală nu se caracterizează prin exercitarea autorității publice, ci, având în vedere că este vorba, în esență, despre prestarea unor servicii aeroportuare în schimbul unei remunerații, are natura unei activități economice guvernate de dreptul privat.

17 — Hotărârea LTU/Eurocontrol (29/76, EU:C:1976:137).

18 — Cu privire la caracterul de drept public al activităților exercitate de Eurocontrol, a se vedea și Hotărârea Fluggesellschaft (C-364/92, EU:C:1994:7, punctele 27-29).

19 — Hotărârea LTU/Eurocontrol (29/76, EU:C:1976:137, punctul 4).

20 — A se vedea Hotărârile Aéroports de Paris/Comisia (C-82/01 P, EU:C:2002:617, punctul 78) și Mitteldeutsche Flughafen și alții (C-288/11 P, EU:C:2012:821, punctul 40).

21 — A se vedea Hotărârile Aéroports de Paris/Comisia (C-82/01 P, EU:C:2002:617, punctul 75), MOTOE (C-49/07, EU:C:2008:376, punctele 21 și 22), Selex Sistemi Integrati/Comisia (C-113/07 P, EU:C:2009:191, punctul 69) și Mitteldeutsche Flughafen și alții (C-288/11 P, EU:C:2012:821, punctul 50).

22 — Hotărârea SAT Fluggesellschaft (C-364/92, EU:C:1994:7, punctul 28).

b) Obiectul litigiului

40. În continuare, trebuie să se analizeze dacă obiectul litigiului confirmă, la rândul său, concluziile cu privire la natura raporturilor juridice dintre părți.

41. În prealabil, trebuie să se sublinieze faptul că – astfel cum au arătat Guvernul Republicii Letonia și Lidosta Rīga –, ținând seama de indicațiile oferite de instanța de trimitere, există îndoieli cu privire la existența unui acord anticoncurențial în detrimentul reclamantei din procedura principală și că nu se poate concluziona cu certitudine nici cu privire la existența unui abuz de poziție dominantă din partea Lidosta Rīga ca rezultat al obligației acesteia de a respecta prevederile legale impuse de statul leton²³. Cu toate acestea, Curtea nu trebuie să se pronunțe în prezenta cauză cu privire la existența unei încălcări a normelor de concurență, ci mai degrabă asupra obiectului litigiului din procedura principală, al cărei element central este reprezentat de o cerere de despăgubiri întemeiată pe încălcarea articolelor 81 CE și 82 CE, cu privire la aspectul dacă este vorba despre o cauză civilă și comercială²⁴.

42. În acest sens, pentru aprecierea obiectului litigiului, este relevantă situația de fapt pe care se întemeiază pretenția în discuție. În cazul în care pretenția invocată își are originea în exercitarea autorității publice, *nu* este vorba despre o cauză civilă și comercială²⁵. În această privință, nu este suficientă însă orice legătură cu exercitarea autorității publice. În schimb, relevant este faptul că acțiunea care a generat pretenția constituie o punere în aplicare a unor atribuții care intră în sfera autorității publice²⁶.

43. Natura raporturilor juridice dintre părți, examinate anterior, care reprezintă temeiul acțiunii în despăgubire, indică deja faptul că, în speță, nu este vorba despre exercitarea autorității publice. Această constatare nu este repusă în discuție nici de faptul că acțiunea în despăgubire întemeiată pe încălcarea dreptului european al concurenței este guvernată de dreptul Uniunii Europene [punctul i) de mai jos], nici de împrejurările deosebite ale prezentei cauze, în special participarea autorităților statului la capitalul social [punctul ii) de mai jos].

i) Aplicabilitatea Regulamentului (CE) nr. 44/2001 în cazul unor acțiuni în despăgubire întemeiate pe dreptul concurenței?

44. În cele ce urmează, trebuie să se examineze, mai întâi, cu titlu general, temeiul juridic și contextul normativ al acțiunilor în despăgubire întemeiate pe dreptul concurenței. În lumina celor constatate, se va analiza apoi obiectul procedurii principale.

23 — Potrivit jurisprudenței Curții de Justiție, articolele 81 CE și 82 CE se aplică numai acelor practici anticoncurențiale pe care întreprinderile le adoptă din proprie inițiativă. Aceste articole nu se aplică însă în cazul în care practica anticoncurențială este impusă societăților prin legislația națională sau când aceasta constituie un cadru legal care exclude orice posibilitate de comportament concurențial; a se vedea Hotărârea Comisia și Franța/Ladbroke Racing (C-359/95 P și C-379/95 P, EU:C:1997:531, punctele 33 și 34, precum și jurisprudența citată). În cazul în care respectiva obligație împiedică o întreprindere (de drept public) să aibă un comportament autonom, se poate avea în vedere eventual ipoteza unei măsuri anticoncurențiale a statului membru care anihilează eficacitatea practică a normelor de concurență aplicabile întreprinderilor și care intră de asemenea sub incidența articolului 81 CE și/sau a articolului 82 CE coroborat cu articolul 10 CE [devenit articolul 4 alineatul (3) TFUE], care instituie obligația de cooperare loială. În această situație, acțiunea în despăgubiri ar trebui promovată împotriva statului membru, iar nu împotriva întreprinderii „legate”, ale cărei acțiuni față de alți operatori economici sunt astfel „justificate”; a se vedea Hotărârea CIF (C-198/01, EU:C:2003:430, punctul 54).

24 — Întrebarea preliminară este formulată în sensul următor: „[...] cauză în care reclamantul solicită acordarea de despăgubiri pentru prejudiciile suferite și recunoașterea nelegalității practicii părților, în legătură cu un acord nelegal și cu un abuz de poziție dominantă [...]”.

25 — Hotărârile Rüffer (814/79, EU:C:1980:291, punctul 15) și Lechouritou și alții (C-292/05, EU:C:2007:102, punctul 41).

26 — A se vedea Hotărârile LTU/Eurocontrol (29/76, EU:C:1976:137, punctul 4), Rüffer (814/79, EU:C:1980:291, punctul 15) și Lechouritou și alții (C-292/05, EU:C:2007:102, punctul 41).

– Răspunderea participanților la o înțelegere ca principiu *sui generis* al dreptului Uniunii

45. Răspunderea participanților la înțelegeri și cea a întreprinderilor care dețin poziții dominante și care au abuzat de această poziție pe piață reprezintă un principiu de drept al Uniunii care rezultă în mod direct din dreptul primar²⁷.

46. Astfel, Curtea a hotărât în repetate rânduri că, având în vedere faptul că articolul 81 CE produce efecte directe în raporturile dintre particulari și instituie drepturi pentru justițiabili²⁸, efectul practic al interdicției instituite de această dispoziție ar fi afectat în cazul în care nu orice persoană ar putea solicita repararea prejudiciului ocazionat de un contract sau de un comportament susceptibil de a restrânge sau de a denatura concurența²⁹.

47. Chiar dacă, până în prezent, Curtea nu a avut ocazia să se pronunțe asupra acestui aspect, nu ar trebui să existe îndoieli serioase că această interpretare nu trebuie aplicată și celeilalte prevederi fundamentale din dreptul european al concurenței, și anume articolului 82 CE.

– Acțiunea în despăgubire corespunzătoare este, în principiu, o acțiune în materie civilă și comercială

48. În principiu, din perspectiva dreptului procesual european, o acțiune în despăgubire formulată împotriva întreprinderilor care au încălcat articolul 81 CE și/sau articolul 82 CE este o acțiune în materie civilă și comercială în sensul articolului 1 alineatul (1) din Regulamentul (CE) nr. 44/2001³⁰. Acest aspect a fost reiterat recent de Comisia Europeană în cadrul propunerii de directivă privind punerea în aplicare a normelor din dreptul concurenței³¹.

ii) Împrejurările speciale din prezenta cauză nu impun o apreciere diferită

49. Ținând seama de împrejurările speciale din speță, și anume participarea statului la capitalul societăților acționate în justiție pentru plata de despăgubiri, precum și, în special, faptul că se susține că încălcarea dreptului concurenței decurge din prevederile legale edictate de statul leton, trebuie totuși să ne întrebăm dacă această calificare de drept privat poate fi avută în vedere și în speță.

50. Considerăm că răspunsul trebuie să fie afirmativ. În acest sens, sunt concludente următoarele două considerații:

– Uniformitatea dreptului Uniunii

51. Astfel cum am arătat deja la punctul 38, în ceea ce privește delimitarea între raportul juridic *de drept privat* și *cel marcat de exercitarea puterii publice* în legătură cu domeniul de aplicare al Regulamentului (CE) nr. 44/2001, trebuie avute în vedere aceleași criterii utilizate pentru delimitarea între activitățile *economice* și activitățile prin care se exercită *puterea publică* ale societăților în sensul articolelor 81 CE și 82 CE.

27 — În legătură cu articolul 81 CE, a se vedea Concluziile noastre prezentate în cauza KONE și alții (C-557/12, EU:C:2014:45, punctele 25-30).

28 — Hotărârea Manfredi și alții (C-295/04-C-298/04, EU:C:2006:461, punctul 39).

29 — Hotărârea Courage și Crehan (C-453/99, EU:C:2001:465, punctul 26).

30 — A se vedea în acest sens și cauza pendinte CDC/Evonik Degussa și alții (C-352/13, JO 2013, C 298, p. 2).

31 — A se vedea Propunerea de directivă a Parlamentului European și a Consiliului privind anumite norme care guvernează acțiunile în despăgubire în temeiul dreptului național în cazul încălcărilor dispozițiilor dreptului concurenței al statelor membre și al Uniunii Europene (COM[2013] 404 final), care, la pagina șase, face referire la Regulamentul (CE) nr. 44/2001. A se vedea și Comunicarea Comisiei privind cooperarea dintre Comisie și instanțele statelor membre ale Uniunii Europene în aplicarea articolelor 81 și 82 din Tratatul CE (JO 2004, C 101, p. 54, Ediție specială, 08/vol. 4, p. 112, punctul 3 și nota de subsol 4).

52. În aceeași ordine de idei, în speță, trebuie negată orice influență caracteristică a puterii publice în ceea ce privește obiectul litigiului, în cazul căruia trebuie să se stabilească dacă actul care s-a aflat la originea pretenției face parte din cadrul punerii în aplicare a puterii publice³²: în primul rând, comportamentul care reprezintă o încălcare a normelor de concurență și care s-a aflat la originea pretenției, în speță perceperea de către Lidosta Riga a unor taxe aeroportuare în quantum inegal, este în legătură directă cu activitatea economică a întreprinderii respective, și anume operarea unui aeroport. În al doilea rând, articolele 81 CE și 82 CE invocate în susținerea dreptului la despăgubire nu pot fi pertinente decât în cazul în care întreprinderea a cărei răspundere este angajată acționează ca operator economic, iar nu în calitate de putere publică.

53. De aici rezultă că acțiunea în despăgubire pendinte (și măsura provizorie) trebuie să reprezinte o acțiune în materie civilă și comercială în sensul articolului 1 alineatul (1) din Regulamentul (CE) nr. 44/2001.

54. Nici împrejurarea că, din perspectiva reclamantei, situația de fapt generatoare de drepturi se înscrie nu numai într-un context de drept european al concurenței, ci și în cel al dreptului național privind transportul aerian nu conduce la altă concluzie. Prezenta acțiune în despăgubire nu se îndreaptă – aspect pe care îl vom analiza exhaustiv în continuare – împotriva actelor normative letone, așadar, nu împotriva așa-numitelor *acta iure imperii*.

– Acțiunea în despăgubire nu se îndreaptă împotriva unor *acta iure imperii*

55. Astfel cum rezultă din ordonanța de trimitere, instanța de trimitere pare să considere că, pe calea acțiunii în despăgubire, reclamanta din acțiunea principală contestă de fapt actele normative ale Republicii Letonia.

56. În acest context, trebuie subliniat, mai întâi, faptul că răspunderea unui stat pentru *acta iure imperii* nu intră în domeniul de aplicare material al Regulamentului (CE) nr. 44/2001. Versiunea reformată a Regulamentului (CE) nr. 44/2001, care va intra în vigoare la 10 ianuarie 2015, va cuprinde o clarificare în această privință³³.

57. În plus, trebuie să se constate că, potrivit principiului general recunoscut al imunității statului – *par in parem non habet imperium* – un stat nu poate fi supus jurisdicției unui alt stat pentru *acta iure imperii*³⁴.

58. Cu toate acestea, considerăm că îndoielile exprimate de instanța de trimitere sunt nefondate.

59. În primul rând, acțiunea pendinte de pe rolul instanței de trimitere nu vizează un control de legalitate, ci obținerea unei despăgubiri pentru pierderile suferite ca urmare a încălcării normelor dreptului concurenței. Chiar dacă, astfel cum a subliniat Curtea în mai multe cauze, creșterea numărului de acțiuni în despăgubire întemeiate pe dreptul aplicabil înțelegerilor contribuie în mod decisiv la menținerea unei concurențe reale în Uniunea Europeană³⁵, fiind astfel și de interes general, acest aspect nu transformă o acțiune în despăgubire, îndreptată împotriva unei întreprinderi deținute

32 — A se vedea Hotărârile LTU/Eurocontrol (29/76, EU:C:1976:137, punctul 4), Rüffer (814/79, EU:C:1980:291, punctul 15) și Lechouritou și alții (C-292/05, EU:C:2007:102, punctul 41).

33 — Regulamentul (UE) nr. 1215/2012 al Parlamentului European și al Consiliului din 12 decembrie 2012 privind competența judiciară, recunoașterea și executarea hotărârilor în materie civilă și comercială (reformare) (JO L 351, p. 1).

34 — A se vedea Hotărârea Mahamdia (C-154/11, EU:C:2012:491, punctul 54).

35 — A se vedea în acest sens Hotărârile Courage și Crehan (C-453/99, EU:C:2001:465, punctele 26 și 27), Manfredi și alții (C-295/04-C-298/04, EU:C:2006:461, punctul 91), Pfeleiderer (C-360/09, EU:C:2011:389, punctul 28) și Donau Chemie și alții (C-536/11, EU:C:2013:366, punctul 23).

de stat care acționează în calitate de subiect de drept privat, într-o procedură de control al actelor adoptate de stat. Acest lucru este valabil chiar și în cazul în care încălcarea normelor de concurență în discuție a fost influențată, în mod indirect în orice caz, prin acte ale autorității statale care iau forma, în speță, a unei reglementări lituaniene privind taxele aeroportuare.

60. În al doilea rând, nici consecința nulității prevăzute la articolul 81 alineatul (2) CE, amintită de instanța de trimitere, nu are drept rezultat o apreciere diferită.

61. Împrejurarea că o încălcare a interdicției privind înțelegerile, prevăzută la articolul 81 alineatul (2) CE, este sancționată cu nulitatea acordului anticoncurențial se raportează astfel numai la acordul în cauză – așadar, la acordul care reglementează raporturile economice dintre Lidosta Rīga și Air Baltic –, dar în niciun caz la actele normative letone, despre care se afirmă că ar fi avut o incidență indirectă asupra acestui acord. În cazul în care respectivele acte normative ar fi într-adevăr contrare dreptului concurenței al Uniunii, supremația dreptului Uniunii s-ar opune aplicării acestora. Totuși, aceasta nu ar fi o consecință directă a acțiunii în despăgubire.

62. Consecința automată a nulității prevăzute la articolul 81 alineatul (2) CE nu transformă în niciun caz o acțiune în despăgubiri formulată împotriva unui pârât determinat într-o procedură obiectivă de control al actelor normative edictate de stat.

3. Concluzie intermediară

63. Prin urmare, la prima întrebare preliminară trebuie să se răspundă că un litigiu care privește măsuri provizorii precum litigiul în discuție din procedura principală, în cadrul căruia o întreprindere privată de transport aerian solicită, ca urmare a unor pretinse încălcări ale normelor de drept al concurenței al Uniunii Europene, printre altele, despăgubiri unei întreprinderi deținute de stat care îi permite utilizarea unui aeroport în schimbul plății taxelor aeroportuare, reprezintă o acțiune în materie civilă și comercială în sensul articolului 1 alineatul (1) din Regulamentul (CE) nr. 44/2001, chiar și în cazul în care taxele aeroportuare și eventualele reduceri aplicate asupra acestor taxe sunt reglementate prin acte normative naționale.

B – Cu privire la a doua și a treia întrebare preliminară

64. Prin intermediul celei de a doua și al celei de a treia întrebări preliminare, care pot fi analizate împreună, instanța de trimitere dorește, în esență, să se stabilească dacă o acțiune în despăgubire întemeiată pe dreptul aplicabil înțelegerilor precum cea în discuție în procedura principală trebuie considerată un litigiu privind valabilitatea deciziilor organelor societății în sensul articolului 22 punctul 2 din Regulamentul (CE) nr. 44/2001. În plus, în cazul unui răspuns afirmativ, instanța dorește să știe dacă, în cazul în care procedura pe fond se desfășoară în fața unei alte instanțe decât instanța competentă potrivit articolului 22 punctul 2 din Regulamentul (CE) nr. 44/2001, articolul 35 alineatul (1) coroborat cu articolul 22 punctul 2 din Regulamentul (CE) nr. 44/2001 se opune și recunoașterii unei hotărâri pronunțate de această altă instanță în cadrul unei proceduri de măsuri provizorii și de conservare.

65. Răspunsul la a doua întrebare preliminară trebuie să fie negativ, astfel încât nu este necesară examinarea celei de a treia întrebări preliminare.

66. Obiectul litigiului pe fond și al procedurii privind măsurile provizorii, despre care este vorba în cauza de pe rolul instanței de trimitere, îl reprezintă, în esență, o solicitare de despăgubiri a reclamantei, iar nu „valabilitatea constituirii, nulitatea sau dizolvarea societăților [...] ori valabilitatea deciziilor organelor acestora” în sensul articolului 22 punctul 2 din Regulamentul (CE) nr. 44/2001.

67. Într-adevăr, prin intermediul acțiunii în despăgubire, reclamanta se îndreaptă indirect împotriva politicii privind taxele a societății Lidosta Rīga, care, deși este predeterminată legal, a putut fi transpusă și prin decizii ale asociațiilor Lidosta Rīgas sau ale consiliului de administrație al acesteia.

68. Articolul 22 punctul 2 din Regulamentul (CE) nr. 44/2001 are totuși caracterul unei norme derogatorii, astfel încât trebuie interpretat în sens restrâns. Finalitatea acesteia este concentrarea competenței judiciare la sediul societății exclusiv în ceea ce privește acele acțiuni al căror obiect se regăsește în enumerarea limitativă cuprinsă în articolul menționat din regulamentul. Întrucât, în speță, nu este vorba despre o acțiune în contestarea validității sau în anulare îndreptată direct împotriva unei decizii – în procedura pe fond nu se poate afirma că a fost invocată sau contestată o decizie concretă – articolul 22 punctul 2 din Regulamentul (CE) nr. 44/2001 este la fel de puțin relevant în speță precum articolul 35 din același regulament, în măsura în care acesta din urmă face trimitere la articolul 22.

69. În consecință, la cea de a doua întrebare preliminară trebuie să se răspundă că o acțiune în despăgubire precum cea care face obiectul procedurii principale nu reprezintă un litigiu privind valabilitatea deciziilor adoptate de organele societății în sensul articolului 22 punctul 2 din Regulamentul (CE) nr. 44/2001.

C – Cu privire la a patra întrebare preliminară

70. Prin intermediul celei de a patra întrebări preliminare, Augstākās tiesas Senāts dorește, în esență, să se stabilească dacă ordinea publică dintr-un stat membru se opune recunoașterii unei hotărâri privind măsuri provizorii și de conservare, în cazul în care, pe de o parte, quantumul considerabil al sumei indisponibilizate nu a fost motivat și, pe de altă parte, există pericolul producerii unui prejudiciu ireparabil, care ar aduce atingere intereselor economice ale statului în care se solicită recunoașterea și ar crea un pericol pentru securitatea acestui stat.

1. Clauza de ordine publică în jurisprudența Curții de Justiție

71. Cu titlu introductiv, trebuie subliniat faptul că, potrivit unei jurisprudențe constante³⁶, articolul 34 punctul 1 din Regulamentul (CE) nr. 44/2001 trebuie interpretat strict, întrucât constituie un obstacol în calea realizării unuia dintre obiectivele fundamentale ale acestui regulament³⁷. Prin urmare, recurgerea la clauza de ordine publică prevăzută la acest articol trebuie să aibă loc doar în cazuri excepționale³⁸.

72. În acest context, deși statele membre rămân libere să determine, în temeiul rezervei înscrise la articolul 34 punctul 1 din Regulamentul (CE) nr. 44/2001, conform concepțiilor naționale, cerințele propriei ordini publice, limitele acestei noțiuni se stabilesc prin interpretarea respectivului regulament³⁹. Desigur, competența Curții nu este cea de a determina conținutul conceptului de ordine

36 — Cu toate că jurisprudența citată privea convenția care a precedat Regulamentul (CE) nr. 44/2001, aceasta poate fi totuși transpusă la interpretarea articolului 34 punctul 1 din acest regulament; a se vedea Concluziile noastre prezentate în cauza Trade Agency (C-619/10, EU:C:2012:247, punctul 71).

37 — A se vedea în acest sens Hotărârile Solo Kleinmotoren (C-414/92, EU:C:1994:221, punctul 20), Krombach (C-7/98, EU:C:2000:164, punctul 21), Renault (C-38/98, EU:C:2000:225, punctul 26), Apostolides (C-420/07, EU:C:2009:271, punctul 55), Prism Investments (C-139/10, EU:C:2011:653, punctul 33), Trade Agency (C-619/10, EU:C:2012:531, punctul 48) și Salzgitter Mannesmann Handel (C-157/12, EU:C:2013:597, punctul 28).

38 — A se vedea în acest sens Hotărârile Hoffmann (145/86, EU:C:1988:61, punctul 21), Hendrikman și Feyen (C-78/95, EU:C:1996:380, punctul 23), Krombach (C-7/98, EU:C:2000:164, punctul 21), Renault (C-38/98, EU:C:2000:225, punctul 26), Apostolides (C-420/07, EU:C:2009:271, punctul 55) și Trade Agency (C-619/10, EU:C:2012:531, punctul 48).

39 — A se vedea Hotărârile Krombach (C-7/98, EU:C:2000:164, punctul 22), Renault (C-38/98, EU:C:2000:225, punctul 27), Gambazzi (C-394/07, EU:C:2009:219, punctul 26), Apostolides (C-420/07, EU:C:2009:271, punctul 56) și Trade Agency (C-619/10, EU:C:2012:531, punctul 49).

publică a unui stat membru, ci mai degrabă cea de a controla limitele în cadrul cărora instanța dintr-un stat membru poate recurge la această noțiune pentru a nu recunoaște o hotărâre pronunțată în alt stat membru⁴⁰. În general, instanța din statul membru solicitat nu poate controla exactitatea aprecierilor de drept sau de fapt ale instanței din statul membru de origine⁴¹.

73. Astfel, recurgerea la clauza de ordine publică prevăzută la articolul 34 punctul 1 din Regulamentul (CE) nr. 44/2001 nu poate fi admisă decât în ipoteza în care recunoașterea sau executarea unei hotărâri pronunțate în alt stat membru ar încălca în mod inacceptabil ordinea juridică a statului membru solicitat, întrucât ar aduce atingere unui principiu fundamental. Atingerea respectivă ar trebui să constituie o *încălcare vădită a unei norme de drept considerate esențială* în ordinea juridică a statului membru solicitat sau a unui *drept recunoscut ca fundamental* în această ordine juridică⁴².

74. Prin urmare, instanțele naționale nu depășesc limitele impuse pentru constatarea unei încălcări a ordinii publice atunci când refuzul de a încuviința executarea are ca efect împiedicarea unei încălcări evidente a drepturilor fundamentale recunoscute de CEDO sau de ordinea juridică a Uniunii⁴³.

75. În prezenta cauză, instanța de trimitere examinează două aspecte și formulează întrebări cu privire la relevanța acestora pentru constatarea încălcării ordinii publice dintr-un stat membru: în primul rând, lipsa unei motivări riguroase cu privire la suma indisponibilizată în cadrul hotărârii a cărei recunoaștere este solicitată (punctul 2 de mai jos) și, în al doilea rând, consecințele financiare ale executării despre care se pretinde că ar pune în pericol „securitatea statului” (punctul 3 de mai jos).

2. Lipsa motivării riguroase cu privire la calcularea sumei solicitate

76. Primul element pe care instanța de trimitere îl are în vedere pentru constatarea unei încălcări a ordinii publice este lipsa unei motivări riguroase cu privire la suma indisponibilizată în cuprinsul hotărârii de măsuri provizorii. Potrivit instanței de trimitere, instanța din Lituania și-a întemeiat hotărârea în principal pe „rapoartele de expertiză” depuse la dosar, a căror natură nu este specificată.

77. În acest sens, se ridică, în primul rând, problema fundamentală a compatibilității cu principiul unui proces echitabil, consacrat la articolul 6 din CEDO, precum și la articolul 47 alineatul (2) din Carta drepturilor fundamentale⁴⁴ și, în al doilea rând, problema privind eventualele consecințe ale unei nemotivări – cel puțin parțiale – a unei hotărâri pronunțate în materie civilă și comercială, în lumina intereselor de ordine publică.

40 — A se vedea Hotărârile Krombach (C-7/98, EU:C:2000:164, punctul 23), Renault (C-38/98, EU:C:2000:225, punctul 28), Apostolides (C-420/07, EU:C:2009:271, punctul 57) și Trade Agency (C-619/10, EU:C:2012:531, punctul 49).

41 — A se vedea Hotărârile Krombach (C-7/98, EU:C:2000:164, punctul 36), Renault (C-38/98, EU:C:2000:225, punctul 29), Apostolides (C-420/07, EU:C:2009:271, punctul 58) și Trade Agency (C-619/10, EU:C:2012:531, punctul 50).

42 — A se vedea Hotărârile Krombach (C-7/98, EU:C:2000:164, punctul 36), Renault (C-38/98, EU:C:2000:225, punctul 29), Gambazzi (C-394/07, EU:C:2009:219, punctul 27), Apostolides (C-420/07, EU:C:2009:271, punctul 59) și Trade Agency (C-619/10, EU:C:2012:531, punctul 51).

43 — A se vedea în acest sens Hotărârile Krombach (C-7/98, EU:C:2000:164, punctele 38 și 39) și Gambazzi (C-394/07, EU:C:2009:219, punctul 28).

44 — În privința cerinței coerenței prevăzute la articolul 52 alineatul (3) din cartă, a se vedea printre altele Hotărârile Varec (C-450/06, EU:C:2008:91, punctul 48) și McB (C-400/10 PPU, EU:C:2010:582, punctul 53).

a) Principiul procesului echitabil și obligația de motivare

78. În acest sens, într-o jurisprudență constantă, Curtea Europeană a Drepturilor Omului a decis că dreptul la un proces echitabil prevăzut la articolul 6 alineatul (1) din CEDO cuprinde, în principiu, obligația instanțelor de a motiva hotărârile⁴⁵. Totodată, Curtea menționată a subliniat în mod repetat că cerințele legate de obligația de motivare nu trebuie să fie excesiv de stricte, putând varia în funcție de natura hotărârii și de împrejurările speței⁴⁶. În acest sens, ar trebui avute în vedere în special tipul hotărârii și diferențele care există între sistemele de drept ale statelor membre.

79. Este recunoscut astfel faptul că obligația de motivare a hotărârilor judecătorești are două obiective: pe de o parte, trebuie să se asigure respectarea dreptului de a fi ascultat și astfel, faptul că instanța ține seama în mod corespunzător de declarațiile părților⁴⁷. Pe de altă parte, obligația de motivare trebuie să ofere părții care a pierdut procesul posibilitatea de a înțelege de ce nu a avut câștig de cauză și posibilitatea de a exercita o cale de atac. În cazul unei motivări insuficiente, nu ar mai putea fi definită nici întinderea autorității de lucru judecat a hotărârii, motiv pentru care un reclamant ar putea eventual obține încă un titlu pe baza aceleiași cereri⁴⁸.

b) Lipsa motivării și posibilitatea de recunoaștere a unei hotărâri în materia măsurilor provizorii și de conservare în lumina ordinii publice

80. În cazul în care se aplică aceste principii în speță, se constată că, pe de o parte, o fixare a cuantumului sumei indisponibilizate, care pare să fi fost realizată aleatoriu și care nu poate fi verificată de pârât, nu poate fi compatibilă cu principiul unui proces echitabil și, prin urmare, cu ordinea publică. Pe de altă parte, nu aceasta a fost în mod evident situația în procedura principală, care avea în vedere constatările expertizei; în rest, cerințele privind motivarea nu trebuie în general să fie extinse. În cazul în care, de exemplu, ar exista, în anumite sisteme de drept, metode de evaluare a prejudiciilor suficient de acceptate, dar puțin explicite, întemeiate pe împrejurările concrete ale speței, nu există motive pentru care recurgerea la aceste metode – într-o hotărâre judecătorească, de altfel, suficient de motivată și susceptibilă de a fi atacată – ar fi considerată o încălcare a articolului 6 din CEDO sau a articolului 47 al doilea paragraf din cartă ori ar ridica probleme din perspectiva ordinii publice a unui stat membru⁴⁹.

81. Prin raportare la problema existenței unei încălcări a ordinii publice, aceasta semnifică faptul că motivarea succintă a fixării unei anumite sume indisponibilizate nu trebuie apreciată în mod izolat. Dimpotrivă, prezintă importanță ansamblul hotărârii în discuție, inclusiv anexele la aceasta, și în special aspectul dacă destinatarii hotărârii au avut o posibilitate reală, în statul în care s-a pronunțat hotărârea, de a formula o cale de atac și de a invoca pretinsa încălcare⁵⁰.

45 — Curtea Europeană a Drepturilor Omului, Hotărârea Van de Hurk împotriva Țărilor de Jos din 19 aprilie 1994 (cererea nr. 16034/90, punctul 61), Hotărârea Ruiz Torija împotriva Spaniei din 9 decembrie 1994 (cererea nr. 18390/91, punctul 29), Hotărârea Higgins împotriva Franței din 19 februarie 1998 (cererea nr. 20124/92, *Recueil des arrêts et décisions* 1998-I, punctul 42) și Hotărârea Hirvisaari împotriva Finlandei din 27 septembrie 2001 (cererea nr. 49684/99, punctul 30). A se vedea și Hotărârea Schröder și alții/Comisia (C-221/97 P, EU:C:1998:597, punctul 24).

46 — Curtea Europeană a Drepturilor Omului, Hotărârea Ruiz Torija împotriva Spaniei din 9 decembrie 1994 (cererea nr. 18390/91, punctul 29) și Hotărârea Van de Hurk împotriva Țărilor de Jos din 19 aprilie 1994 (cererea nr. 16034/90, punctul 61).

47 — Curtea Europeană a Drepturilor Omului, Hotărârea Jokela împotriva Finlandei din 21 mai 2002 (cererea nr. 28856/95, punctele 72 și 73) și Hotărârea Nedzela împotriva Franței din 27 iulie 2006 (cererea nr. 73695/01, punctul 55).

48 — A se vedea Concluziile noastre prezentate în cauza Trade Agency (C-619/10, EU:C:2012:247, punctul 85).

49 — Astfel, Bundesgerichtshof germană a statuat că prevederea din dreptul francez care stabilea un quantum fix al despăgubirilor este compatibilă cu ordinea publică națională; a se vedea BGH, Hotărârea din 26 septembrie 1979 (Dosar nr. VIII ZB 10/79, BGHZ 75, 167).

50 — Acest aspect este valabil în special în cazul în care pretinsa încălcare a principiului *fair-trial* s-a produs din cauza urgenței privind pronunțarea hotărârii. A se vedea în acest sens Hotărârea Eurofood IFSC (C-341/04, EU:C:2006:281, punctul 66).

82. În speță, există motive întemeiate în sensul că motivarea succintă a fixării sumei indisponibilizate este insuficientă pentru a constata o încălcare a ordinii publice, cu atât mai mult cu cât cuantumul acestei sume a putut fi stabilit printr-o expertiză și a făcut obiectul unei căi de atac în Lituania. Prin urmare, principiile elementare ale unui proces echitabil par a fi fost respectate, chiar dacă ar fi de dorit ca hotărârea însăși să fi fost motivată mai riguros.

83. Întrucât critica privind motivarea insuficientă nu poate constitui un temei pentru a constata încălcarea ordinii publice, trebuie să abordăm în final problema privind măsura în care consecințele economice ale unei executări pot fi relevante sub aspectul ordinii publice.

3. Lipsa unei căi de atac în legătură cu procedura de insolvență în cazul respingerii acțiunii principale

84. În prealabil, trebuie să amintim că conceptul de ordine publică vizează împiedicarea unei încălcări evidente a unei *norme de drept* considerate esențială în *ordinea juridică* a statului solicitat sau a unui *drept* recunoscut ca fundamental în această ordine juridică⁵¹. Așadar, se urmărește protejarea unor interese *juridice* sau, în orice caz, a unor *interese prevăzute de o normă de drept* legate de ordinea politică, economică, socială sau culturală a respectivului stat membru.

85. În schimb, nu este suficientă invocarea unor interese *pur economice* precum pericolul unui prejudiciu financiar, fie el și major. Acest aspect este valabil chiar și în cazul în care ar fi vorba despre interesele unui deținător al unei puteri publice precum, în speță, Republica Letonia⁵², care acționează ca operator economic prin intermediul unor întreprinderi constituite în temeiul dreptului public și care poate suferi un prejudiciu în acest context.

86. Cu toate acestea, instanța de trimitere consideră că interesele economice ar putea deveni relevante juridic și, astfel, ar putea fi luate în considerare în cadrul articolului 34 punctul 1 din Regulamentul (CE) nr. 44/2001, cel puțin în cazul în care riscul pierderilor economice ar reprezenta un pericol suficient de concret pentru ordinea juridică și pentru „securitatea statului”. Totuși, instanța de trimitere nu explică modul în care s-ar putea produce aceste riscuri în împrejurările din acțiunea principală. În special, instanța nu precizează că măsurile în litigiu, astfel cum a susținut Lidosta Rīga, ar putea afecta substanțial rolul militar-strategic al aeroportului Riga. Prin urmare, acest aspect nu trebuie examinat în cadrul răspunsului la această întrebare preliminară, al cărei cadru juridic și factual este stabilit de cererea de decizie preliminară a instanței de trimitere⁵³, care se referă numai la „încălcarea intereselor economice ale statului”.

87. Din punct de vedere conceptual și sistematic, posibilitatea de a constata o astfel de încălcare a ordinii publice cauzată de un risc de îndatorare a statului – aspect asupra căruia nu am putut identifica o jurisprudență relevantă – este foarte improbabilă întrucât considerațiile economice sunt în principiu străine de motivele de ordine publică.

88. Totuși, problema poate să rămână ipotetică și deschisă în speță, întrucât, în pofida formulării clare a întrebării preliminare, care, în plus, are în vedere un risc serios pentru securitatea statului, examinarea în ansamblu a situației de fapt expuse de instanța de trimitere exclude posibilitatea unei astfel de situații de excepție, chiar și în cazul unui risc economic de pierdere a circa 58 de milioane de

51 — A se vedea Hotărârile Krombach (C-7/98, EU:C:2000:164, punctul 36), Renault (C-38/98, EU:C:2000:225, punctul 29), Gambazzi (C-394/07, EU:C:2009:219, punctul 27), Apostolides (C-420/07, EU:C:2009:271, punctul 59) și Trade Agency (C-619/10, EU:C:2012:531, punctul 51), precum și definiția noțiunii „ordine publică” prevăzută la articolul 26 din Regulamentul (CE) nr. 1346/2000 al Consiliului din 29 mai 2000 privind procedurile de insolvență (JO L 160, p. 1, Ediție specială, 19/vol. 1, p. 143), reglementare echivalentă Regulamentului (CE) nr. 44/2001 în materia insolvenței.

52 — A se vedea, într-o situație de fapt similară, Curtea Europeană a Drepturilor Omului, Hotărârea De Luca împotriva Italiei din 24 septembrie 2013 (cererea nr. 43870/04, punctele 54 și 55).

53 — A se vedea în acest sens articolul 94 din Regulamentul de procedură al Curții de Justiție.

euro. Cu toate că suma este considerabilă, probabilitatea este foarte mică ca aceasta să creeze efecte care să zdruncine fundamentele statului. Acest aspect este cu atât mai evident cu cât măsurile de executare au ca obiect măsuri asigurătorii, iar acestea nu aduc atingere integrității valorilor patrimoniale și nici dreptului de proprietate asupra bunurilor.

89. În legătură cu problema amortizării riscurilor economice, Curtea a decis într-un alt context că, în cazul măsurilor provizorii, trebuie să se asigure întotdeauna restituirea sumei încuviințate către pârât în situația în care solicitantul ar cădea în pretenții în acțiunea principală⁵⁴. Totuși, această jurisprudență se referă la prestații pe care destinatarul deciziei privind măsurile provizorii trebuie să le *furnizeze* cu titlu provizoriu solicitantului. În schimb, jurisprudența menționată nu trebuie extinsă la măsurile asigurătorii precum sechestrul provizoriu în discuție în procedura principală.

90. Având în vedere cele ce precedă, nu pot fi identificate motive întemeiate pentru a constata o încălcare a ordinii publice fondată pe considerente economice.

4. Concluzie intermediară

91. Prin urmare, la a patra întrebare preliminară trebuie să se răspundă că nici motivarea insuficientă a hotărârii a cărei executare se solicită, nici consecințele economice care decurg din executare nu sunt temeiuri suficiente pentru a refuza recunoașterea pentru motive de ordine publică.

V – Concluzie

92. În urma considerațiilor de mai sus, propunem Curții să răspundă la întrebările preliminare după cum urmează:

- „1) Un litigiu care privește măsuri provizorii precum litigiul în discuție în procedura principală, în cadrul căruia o întreprindere privată de transport aerian solicită, ca urmare a unor pretinse încălcări ale normelor de drept al concurenței al Uniunii Europene, printre altele, despăgubiri unei întreprinderi deținute de stat care îi permite utilizarea unui aeroport în schimbul plății taxelor aeroportuare, reprezintă o acțiune în materie civilă și comercială în sensul articolului 1 alineatul (1) din Regulamentul (CE) nr. 44/2001, chiar și în cazul în care taxele aeroportuare și eventualele reduceri aplicate asupra acestor taxe sunt reglementate prin acte normative naționale.
- 2) O acțiune în despăgubire precum cea care face obiectul procedurii principale nu reprezintă un litigiu privind valabilitatea deciziilor adoptate de organele societății în sensul articolului 22 punctul 2 din Regulamentul (CE) nr. 44/2001.
- 3) Având în vedere împrejurările din procedura principală, nici motivarea insuficientă a hotărârii a cărei executare se solicită, nici consecințele economice care decurg din executare nu sunt temeiuri suficiente pentru a refuza recunoașterea pentru motive de ordine publică.”

54 — A se vedea Hotărârile Van Uden (C-391/95, EU:C:1998:543, punctul 47, cu privire la „executarea provizorie a unei obligații contractuale principale”) și Mietz (C-99/96, EU:C:1999:202, punctul 42), pronunțate în contextul articolului 24 din Convenție.